

Cumhuriyet'imizin 100. Yılına Armağandır...

AZERBAJCAN'IN KADİM ŞEHİRLERİ

Okan Yeşilot ♦ Zeynep Akarşlan

TÜRK TARİH KURUMU
ANKARA ♦ 2026

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI XX. DİZİ - SAYI: 42

Sertifika No.: 43191

Azerbaycan'ın Kadim Şehirleri
Okan Yeşilot ♦ Zeynep Akarslan

Proje Koordinatörü

Yüksel Özgen

Proje Editörü

Haluk Selvi

İnceleyiciler

İbrahim Tellioglu ♦ Ahmet Toksoy

Metin Denetimi

Mehmet Ali Özkan

1. Baskı: Ankara 2026 (5000 adet)

ISBN 978-975-17-6534-5

Genel Okuyucu Dizisi

No. 34

Sayfa Tasarımı

Ezgi Atınç

Kapak Tasarımı

Emine Çakır

Türk Tarih Kurumu

Sıhhiye Yerleşkesi

Hacettepe Mahallesi Kızılay Caddesi No. 1 06230 Altındağ/ANKARA

Bilkent Yerleşkesi

Üniversiteler Mahallesi Toplum Caddesi No. 5 06800 Çankaya/ANKARA

Tel: +90 312 310 23 68 ♦ Fax: +90 312 310 16 98

ttk.gov.tr ♦ emagaza-ttk.ayk.gov.tr

Baskı

Sarıyıldız Ofset Ltd. Şti.

İvoğsan Ağaç İşleri Sanayi Sitesi 1358. Sokak No:31 Ostim/ANKARA

Tel: +90 (0312) 395 99 94-95 ♦ email: sariyildizofset@hotmail.com

Sertifika No: 46685

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre bu eserin bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları Türk Tarih Kurumuna aittir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	VII
ÖN SÖZ.....	IX
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM	
BAKÜ	9
A. Kuruluşundan Hanlıklar Dönemine Kadar Bakü	11
B. Hanlıklar Döneminde Bakü	13
C. Sovyetler Birliği'nden Günümüze Bakü	27
II. BÖLÜM	
GENCE.....	39
III. BÖLÜM	
KARABAĞ VE ŞUŞA	59
A. Karabağ Bölgesi.....	61
B. Şuşa Şehri.....	88
IV. BÖLÜM	
ŞEKİ.....	107
V. BÖLÜM	
ŞAMAHI.....	117
VI. BÖLÜM	
KUBA	127
SONUÇ.....	135
KAYNAKLAR	137
DİZİN	149

SUNUŞ

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün himayelerinde, Türk tarihinin ilk kaynaklardan araştırılması amacıyla 15 Nisan 1931'de kurulan Türk Tarih Kurumu; Türk ve Türkiye tarihini çağdaş bilim anlayışıyla incelemek ve yaymak; bu alandaki araştırmaları desteklemek ve toplumdaki tarih bilincini geliştirmek misyonu ile hareket ederek, araştırmalarını dünya tarih yazıcılığıyla bütünleştirmek ve Türk tarihçiliğini evrensel ölçekte en üst düzeye ulaştırmak vizyonuna sahiptir. Türk Tarih Kurumu bu hedeflere ulaşmak için, ulusal ve uluslararası konferanslar, seminerler, kongreler, anma törenleri, sergiler düzenlemekte, kazılar yaptırmakta, kitaplar ve dergiler yayımlamaktadır.

Türklerin en eski çağlardan beri dünya tarihindeki hakiki yerini bilimsel yollarla inceleyerek Türk ve Türkiye tarihini yazmak konusunda çalışmalarını büyük bir titizlikle sürdüren Kurumumuz, günümüze kadar 2300'e yakın eser yayımlamıştır. Türk tarihinin doğru anlaşılmasından insanlık tarihinin layığıyla yorumlanamayacağını açıkça ortaya koyan bu çalışmalar ilim aleminde gerekli değeri görmüştür. Meçhul olan tarihi kaynak ve malzemelerin keşfi, yeni bilimsel yöntemlerin uygulanmaya konulması ve artan araştırmalar gibi tarih ve arkeoloji bilimlerindeki gelişmeler, bu gerçeği tüm açıklığıyla insanlığın önüne sermiştir. Bilimsel araştırmalar sonunda anlaşılmalıdır ki Türkler tarihin erken dönemden bugüne kadar kesintisiz süren yolculukları boyunca çok geniş coğrafyalarda büyük medeniyet ailelerinin tamamının hayatına tesir etmişlerdir. Siyasi ve askerî çerçeveye sınırlı kalmayan bu etki, içinden geçtiğimiz büyük krizler çağında kıymeti daha iyi anlaşılabilir medeni değerler ve kültürel eserlerle anlam kazanmıştır.

Türk kültürünün bu kıymetli mirasını gelecek kuşaklara aktarmak, bilinçli ve yekvücut bir toplum inşa edebilmek, birçok sahada atılım gayreti içinde olan Türkiye'miz açısından eşsiz bir öneme sahiptir. Yeni hedeflere doğru ilerleyebilmek, yaygın bir eğitim ışığında eski yaşanmışlıkların aydınlatıcı yol göstericiliğiyle mümkündür. Tarihe gönül vermiş bilim insanlarımızın emekleriyle ve gayretleriyle inşa ettikleri eserler olmasa,

milletimizin en eski zamanlardan bu yana kesintisiz sürdürdüğü büyük yürüyüşünü anlamamız da mümkün olamazdı.

Bu büyük mirasın sadece akademik çevrelerle sınırlı kalmaması, toplumumuzun her tabakasına ulaştırılabilmesi amacıyla Kurumumuz, Cumhuriyet'imizin 100. yılına armağan olmak üzere, yüz yıllık tarih ve kültür birikimimizi kapsayan, yüz kitaptan oluşan Genel Okuyucu Dizisi'ni hazırlamıştır. Alanında uzman akademisyenlerin on yıllara dayanan bilgilerini ve araştırmalarını, belirli bir sayfa aralığında, okuyucuyu sürükleyecek bir üslupla ele aldıkları kitaplar; Türk tarihinin önemli şahsiyetlerini, savaş ve mücadelelerini, dünyanın dört bir yanında kurulan Türk devletlerini, kadim Türk şehirlerini ve bu şehirlerde inşa ettikleri kültür ve medeniyet kurumlarını, Türk sanat ve ilim hayatını ve en eski Anadolu uygarlıklarını konu edinmektedir.

Bu açıdan bakıldığında elinizdeki kitap, mesleki mesailerini bu uğurda sarf etmiş bir bilim insanının ürünüdür; kendisine sonsuz saygı ve teşekkürlerimizi sunuyorum. Türk Tarih Kurumu, Türk tarih ve kültürüne hizmet için kaleme alınan ve sadece ülkemizde sınırlı kalmayacağı görülen bu çalışmaları hazırlamanın mutluluğunu yaşıyor, serinin editörlüğünü yürüten Prof. Dr. Haluk Selvi'ye ve Türk Tarih Kurumu Bilim Kurulu üyelerinden oluşan Genel Okuyucuya Yönelik Kitap Hazırlama Çalışma Grubu üyelerine ve Kurum personelimize teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Yüksel Özgen
Türk Tarih Kurumu Başkanı

ÖN SÖZ

İnsanlık tarihi boyunca kadim dünyanın merkezinde yer alan şehirler; sosyal, kültürel, askerî, ekonomik ve siyasal dönüşümün temel yapı taşları olmuşlardır. İlk örneklerinin Mezopotamya, Mısır ve Çin'de karşımıza çıkan şehirler insanlığın gelişimine katkı sağlamış ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarih boyunca birbirinden farklı birçok kültüre ev sahipliği yapmış olan Kafkasya toprakları; verimli tarım arazileri, sık dağ yamaçları, şehirlerin gelişimi için gerekli olan su kaynaklarına yakınlığı ve doğal zenginlikleriyle her daim insanlığın medeniyet merkezlerinden biri olmuştur.

Asya ile Avrupa arasındaki doğal konumu; Türkistan coğrafyasına açılan sınırları ile bir dönem tüm dünya devletlerinin ekonomik güç kaynağı olan ve ticarete yön veren İpek Yolu güzergâhında bulunan Azerbaycan toprakları tarih boyunca büyük devletlere ev sahipliği yapmış, dinî ve kültürel çeşitliliği bünyesinde barındırmıştır. Bu durum Azerbaycan'ın şehir yapısına da yansımıştır. Azerbaycan şehirleri hem tarihin hem de ticaretin önemli merkezleri olmuştur. Azerbaycan'ın kadim şehirleri arasında; Bakü, Gence, Şeki, Şamahı, Şuşa, Kuba, Şabran, Beylegan, Gabala (Kabala-Gebele), Berde, Gobustan (Mereze), Culfa, Nahçıvan ve Tebriz sayılabilir. Her bir şehir medeniyete katkı veren konumuyla müstakil bir tarihe sahip olması bakımından önemlidir. Genel okuyucuya yönelik hazırlanan bu çalışmada; Bakü, Gence, Şeki, Şamahı, Kuba şehirleri ile Karabağ bölgesi ve bu bölgenin önemli şehirlerinden Şuşa incelenmiş ve söz konusu şehirler üzerinden Azerbaycan'ın kısa tarihine yer verilmiştir. Bunların yanında özellikle Tebriz ve Nahçıvan müstakil birer çalışmada ele alınmalıdır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen Türk Tarih Kurumu çalışanlarına ve Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yüksel Özgen'e teşekkür ederiz.

Okan Yeşilot, Zeynep Akarslan
2026, İstanbul

GİRİŞ

Tarih boyunca siyasi, sosyal, kültürel, askerî ve ekonomik her türlü gelişmenin merkezinde yer alan şehirlerin ortaya çıkışı toplumların yerleşik hayata geçmesiyle olmuştur. Toplumların yaşamında bir süreç olarak ortaya çıkan şehirleşme; tarımsal faaliyetlerin ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Verimli topraklar ve geniş su yatakları kenarında kurulan ilk yerleşim yerleri şehirlerin ve şehirli hayatının doğuşuna zemin hazırlamıştır.

Dünya tarihindeki ilk şehirler tarih boyunca medeniyetlerin merkezi olarak görülen Mısır, Mezopotamya, Çin ve İndus Vadisi gibi bölgelerde ortaya çıkmıştır. Tarımın yapıldığı büyük su kenarlarında kurulan bu medeniyetler hem ekonominin hem de şehirlerin gelişimine doğrudan etki etmiştir. Surlarla çevrilmiş alanlarda dinî ya da siyasi yapıların inşa edilmesiyle ortaya çıkarılan ilk şehir merkezlerinde zamanla nüfus artışı gerçekleşmiştir ve toplumsal sınıflar oluşmaya başlamıştır. Bu durum şehirler arası ticaretin gelişimine de önemli katkılar sağlamıştır.

Coğrafi koşullar şehirlerin kurulacağı yerleri doğrudan etkilemiştir. Öyle ki nehir kenarında kurulan ilk şehirlerde nehirler hem tarımın gelişmesine imkân sağlamış hem şehrin su ihtiyacını karşılamış hem de şehirler arasındaki ticaretin gelişimine katkı sağlamıştır. Nehir yatakları kenarında kurulan ilk şehirler aynı zamanda dağlar, geniş vadiler, dağ yamaçları gibi doğal savunma alanlarında var olmuşlardır. Nüfusun ve ticaret hacminin arttığı şehirler zamanla kültürel gelişim göstermiş ve dini merkezler hâline de gelmiştir.

Stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Kafkasya şehirlerinin kuruluşu da söz konusu gelişmelerle yakından ilgilidir. Asya ile Avrupa arasında doğal bir köprü vazifesi gören Kafkasya farklı etnik gruplara, irili ufaklı devletlere ve büyük imparatorluklara ev sahipliği yapmıştır. Bu durum hem Kafkasya'nın hem de Kafkasya'da bulunan şehirlerin gelişimine doğrudan katkı sağlamıştır. Kafkasya üzerinde hâkimiyet kuran İran, Arap, Roma, Bizans, Rus ve Türkler gibi büyük güçler sayesinde bölge hem siyasi hem idari olarak gelişim göstermiştir.

Birçok önemli ticaret yoluna ev sahipliği yapan Kafkasya'daki şehirlerin dikkate değer bir kısmı tarihi İpek Yolu güzergâhı üzerinde kurulmuş ve hem Doğu'nun hem de Batı'nın ticaret kervanlarının uğrak noktası hâline gelmiştir. Bu şehirler arasında ön plana çıkan Bakü ise Hazar Denizi vasıtasıyla hem kara hem de deniz ticaretinin merkezinde yer almıştır.

Kafkasya'nın zor coğrafi koşulları, dağlık yapısı ve iklimsel özellikleri burada kurulan şehirlerin belirleyici unsurları olmuştur. Yüksek dağlarla çevrili Kafkasya'da yer alan sık dağ geçitleri ve geniş vadiler şehirlerin hem güvenliğini hem de herhangi bir tehlikeye karşı savunmasını sağlamıştır. Bu konudaki en belirleyici örnek Azerbaycan'ın kadim şehirlerinden biri olan Şuşa'dır. Şuşa'nın yüksek bir tepe ve dağlık bir bölgede inşa edilmesiyle hem doğal bir savunma alanı oluşturulmuş hem de şehrin güvenliği sağlanmıştır. Kafkasya'da kurulan şehirler bu bölgede varlığını sürdüren devletler için önemli ekonomik, idari ve askerî merkezler olmuştur. Kafkasya'nın zorlu coğrafi yapısı bu bölgede kurulan şehirlerin hem yapısının hem de büyüklüğünün belirleyici unsuru olurken dağlık alanlarda daha küçük ve savunmaya yönelik şehirler; ovalarda ise tarım ve ticaretin ön plana çıktığı büyük şehirler kurulmuştur.

Kültürel çeşitliliğin sembolü de olan Kafkasya şehirleri Azerbaycan'ın çok çeşitli etnik yapısını da gözler önüne sermektedir. Kadim Azerbaycan şehirlerinin ortaya çıkışı bölgenin coğrafi, etnik, kültürel, sosyal ve siyasi yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Azerbaycan Türkleri başta olmak üzere, Dağıstan halkları, Gürcüler, Ermeniler ve Ruslar, Kafkasya'nın birçok şehrinde bir arada yaşamış bu durum kültürel gelişmeleri ve şehirlerin yapısını doğrudan etkilemiştir. Söz konusu dinî ve etnik çeşitlilik şehirlerin mimarisine de yansımış, Azerbaycan şehirleri hem yerel kültürlerin hem de büyük medeniyetlerin ilgi odağı hâline gelmiştir.

Kafkasya'nın önemli bir parçası olan Azerbaycan, tarih boyunca stratejik merkezlerden biri olarak ön plana çıkmıştır. Kadim Azerbaycan şehirlerinin kuruluşu birçok dinamiğe bağlı olarak gelişmiş ve burada yaşanan şehirleşme süreci tarım, ticaret ve savunma ihtiyacıyla doğrudan bağlantılı olmuştur. Kadim Azerbaycan'ın ilk şehirleri verimli tarım arazileri üzerinde kurulurken zamanla ticaret kervanlarının kesişim noktasında yer almaya başlamış, Hazar Denizi kıyısında bulunan şehirler ise liman kentlerine dönüşerek deniz ticaretinin merkezi hâline gelmiştir.